

ICOMOS Yeni Zelanda: Kültürel Miras Değeri Taşıyan Yerlerin Korunması ile ilgili Tüzük (ICOMOS, 1992)

ICOMOS New Zealand: Charter for the Conservation of Places of Cultural Heritage Value

Giriş

Yeni Zelanda'da, yerlilerine ve yakın geçmişte orada yaşamaya başlamış olan halkına ait olan eşsiz bir kültürel miras değeri taşıyan yerler topluluğu barındırmaktadır. Bu alanlar, görünüm ve özellikler, binalar, yapılar ve bahçeler, ören yerleri ve geleneksel mevkiler, ve kutsal yerler ve anıtlar, özgün bir değer taşıyan hazinelerdir. Yeni Zelanda, insanlığın geri kalanı ile birlikte, kültürel mirasını şimdiki ve gelecek nesiller için koruma sorumluluğunu taşımaktadır. Daha belirli bir biçimde, Yeni Zelanda halklarının kültürel miraslarını algılamak, muhafaza etmek ve bu mirasları ile ilişki kurmak için kendilerine özgü yolları vardır.

Bu tüzük, Uluslararası Anıtların ve Ören Yerlerinin Korunması Tüzüğü (Venedik Tüzüğü 1966) ruhundan hareketle, Yeni Zelanda'daki kültürel miras değeri taşıyan yerlerin muhafaza edilmesi için gerekli ilkeleri belirtmektedir. Bu çalışmalarda mal sahibi, bölge yetkilisi, esnaf ya da uzman olarak yer alan herkese bir referans çerçevesi teşkil etmesi amaçlanmaktadır. Muhafaza etme konuları ile ilgili kamu yöneticilerine, kuruluşlarına ve bireylere talimatlar sunmayı hedeflemektedir. ICOMOS Yeni Zelanda üyelerinin mesleki uygulamalarının bir beyanıdır.

Tüzüğü her bir bölümü, diğerlerinin ışığında okunmalıdır. Terimlerin açıklamaları bölüm 22'de verilmektedir.

Buna bağlı olarak bu tüzük, Yeni Zelanda Uluslararası Anıtlar ve Ören Yerleri Komitesi tarafından, 4 Ekim 1992 tarihindeki Yıllık Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir.

1. Muhafaza Etme Amacı

Muhafaza etmede amaç, kültürel miras değeri taşıyan yerlere, bu yerlerin yapılarına, malzemelerine ve kültürel anlamlarına ihtimam göstermektir. Bu tip yerler, genel olarak:

- i. kalıcı değer taşırlar ve başlı başına takdir edilebilirler;
- ii. bizlere geçmişi ve bizden önce yaşamış olanları öğretirler;
- iii. insanların ülkeye ve daha önce yaşamış olanlara ilgi göstermesine vasıta olan bağlamı topluma sağlarlar;
- iv. günümüz dünyasının çeşitliliğini ve karşılığını var ederler ve günümüzdeki gelişmeleri kıyaslayabileceğimiz bir ölçüt teşkil ederler; ve
- v. dün, bugün ve yarın arasındaki devamlılığın gözle görülür kanıtıdır.

2. Yöreye Özgü Kültürel Miras

Maori ve Moriori yörelerine özgü kültürel miras; aile, yerel gruplar ile kabileler ve kurumlar ile ilgilidir. Bu bölgelerin kimliği ve refahı ile bir bütündür ve kendine özgü kültürel anlamlar taşır.

Waitangi Anlaşması, yöresel muhafazılığın dayandığı tarihi dayanağı teşkil etmektedir. Bu Anlaşma, yöre halklarının hazinelerine, anıtlarına ve kutsal yerlerine sorumluluk gösterdiğinin farkındadır. Bu ilgi, söz konusu mirasın bulunduğu yerlerdeki mevcut yasal mülkiyetin de ötesindedir. Seçilmiş muhafızlara miras değerlerinin özel bilgisi verilmiştir. Böyle olunca, yöreye özgü kültürel miras değeri taşıyan yerlerin muhafaza edilmesi yöre halkının yaptığı seçimlere tabidir, ve sadece ve sadece bu doğrultuda ilerlemelidir. Yöreye özgü muhafaza etme hükümleri deşışkendir ve muhafız olarak sorumluluklar ve daha önce yaşamış olanlarla birlik içinde olmak kadar yaşayanların yaşamlarının sürerliği ve ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurur. Özellikle, erişim, yetkililik ve ayın kuralları yerel düzeyde uygulanmaktadır. Genel etik ilkeleri ve toplumsal saygı bu tip kuralların incelenmesini tasvip etmektedir.

3. Muhafaza Etme Uygulaması

Muhafaza etme çalışmalarının tüm alanlarında uygun muhafaza etme çalışanları yer almalıdır. Yörelere özgü metodolojiler uygun olduğu biçimde uygulanmalıdır ve bu metodolojiler bir yerden bir başka yere farklılık gösterebilir. Muhafaza etme sonuçları, kültürel esasları ile uyum içinde olmalıdırlar. Gerekli tüm onay ve yetkiler alınmalıdır.

Muhafaza Etme projeleri aşağıdakileri içermelidir:

- i. muhafaza edilecek olan yerin kültürel miras değerinin tanımlanması, ki bunun için tüm yazılı ve sözlü tarihin önceden araştırılması, muhafaza edilecek olan yerin detaylı olarak incelenmesi, ve fiziksel durumunun kaydedilmesi gerekir;
- ii. uygun görüldüğü şekilde proje boyunca halka danışma;
- iii. bu tüzüğün muhafaza ilkeleri ile uyum içinde olan bir planın hazırlanması;
- iv. planlanmış olan tüm çalışmaların yapılması; ve
- v. tüm araştırma, kayıt ve muhafaza çalışmalarının, çalışmalar devam ederken, belgelenmesi

Genel İlkeler

4. Muhafaza Yöntemi

Muhafaza:

- i. ilgili muhafaza değerlerinden, bilgisinden, biliminden, sanatından ve becerilerinden yararlanmalıdır;
- ii. kültürel miras değeri taşıyan malzemeye azami derecede saygı göstermeli ve malzemeyi mümkün olduğunca hasardan korunmalıdır;
- iii. uzun vadeli korumaya ve bu tüzüğün ilkelerine uygun olarak mümkün olduğunca az müdahalede bulunmalıdır;
- iv. özgün toplulukların ihtiyaçlarını, becerilerini ve kaynaklarını göz önünde bulundurulmalıdır; ve
- v. tamamıyla belgelenmeli ve kaydedilmelidir.

5. Mevcut delile saygı göstermek

Muhafaza sırasında, zamanın bulgularına ve tüm dönemlerin yaptığı katkılara saygı gösterilmelidir. Değerlendirmeler bölgenin kültürel miras değerini yoketmeyeceğini gösterdiği takdirde belli bir dönemden kalmış olan malzeme kapatılabilir ya da çıkarılabilir. Böyle durumlarda söz konusu malzemeler kapatılmadan ya da çıkarılmadan önce belgelenecektir.

6.Ortam

Bir yerin tarihi ortamı da o yer ile birlikte muhafaza edilmelidir. Eğer tarihi ortam yok olmuş ise, fiziksel ve belgesel bulgulara dayanarak bir ortam yaratılması amaçlanmalıdır. Ortamın ne derece uygun olacağı miras değerinden ziyade kısıtlamalardan etkilenebilir.

7. Risk Azaltımı

Kültürel miras değeri taşıyan tüm yerler, taşıdıkları, tabii süreç ya da olaylardan doğan potansiyel riske göre değerlendirilmelidir. Gözle görülür bir risk tespit edildiğinde, riski enaza indirmek için gerekli eylem gerçekleştirilmelidir. Uygun görüldüğü yerlerde bir risk azaltımı planı hazırlanmalıdır.

8. Yer değiştirme

Tarihi bir yapının bulunduğu alan genellikle o yapının kültürel miras değerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak, değerlendirmeler aşağıdakileri işaret ettiğinde yer değiştirme muhafaza etme sürecinin en akla uygun kısmı olabilir:

- i. alan ortak değer taşımamaktadır (istisnai bir durum); ya da
- ii. yapıyı kurtarmanın tek yolu yerini değiştirmektir; ya da
- iii. yer değiştirme kültürel miras değerinin devamını sağlayacaktır.

Yeni bir alan kültürel miras değerine uygun yeni bir ortam sunmalıdır.

9. Yayılımcı inceleme

Bir yerde yayılımcı inceleme yapmak, başka bir kaynaktan edinilemeyecek bilgiler edinilmesini sağlayabilir. Bulgular kaybedilmek üzereyken, ya da bilgiler gözle görülür bir biçimde artabilecek iken, ya da kültürel miras değerini maddeselleştirmek gerekli iken, ya da muhafaza çalışmaları için gerekli iken arkeolojik ya da yapısal incelemeye göz yumulabilir. İnceleme, kabul edilmiş bilimsel standartlara göre yapılmalıdır. Böyle incelemeler, gelecek kuşakların inceleyebilmesi için malzemeye mümkün olduğunca az hasar vermelidir.

10. İçerik

Eğer bir yerin içerdikleri o yerin kültürel miras değerine katkı sağlıyorsa, o yerin ayrılmaz bir parçası olarak görülmeli ve o yer ile birlikte muhafaza edilmelidirler.

11. Sanat eserleri ve özel yapılar

Bir yer ile ilgili olan oyma, resim, dokuma, vitray v.b. sanatlar o yer ile bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Bu tip malzemelerin bakımının ve tamirinin gerektiği hallerde, malzemeye uygun bir biçimde uzman muhafaza yoluna gidilmelidir.

12. Kayıtlar

Kültürel miras değeri taşıyan yerlerin araştırma ve muhafaza kayıtları uygun bir arşivde tutulmalıdır. Yöreye özgü miras değeri taşıyan yerler ile ilgili bazı bilgilerin kamuya tanıtılması gerekli değildir ama bu bilgiler yöre halkına mensup olan muhafızlara emanet edilirler.

Muhafaza Etme Süreçleri

13. Müdahale etme dereceleri

Muhafaza, artan bir müdahale kapsamı içinde şunları içerebilir: müdahalesizlik, bakım, istikrar, tamirat, restorasyon, yeniden inşa etme ya da adaptasyon. Uygun görüldüğü yerlerde, muhafaza etme süreçleri bir yapı ya da alanın kısımlarına ya da bileşenleri üzerine uygulanabilir.

Bir yerin farazi olarak yeniden inşa edilmesi demek olan yeniden yaratma, ve mevcut bir yerin bir kopyasının yapılması demek olan kopyalama / replikasyon, bu tüzüğün kapsamı dışındadır.

14. Müdahalesizlik

Bazı durumlarda, değerlendirmeler herhangi bir müdahalenin sakıncalı olduğunu gösterebilir. Hatta, yöreye özgü kültürel miras değeri taşıyan bazı yerlerin fiziksel yönlerinden ziyade manevi bağının sarsıntısız istikrarı daha önemli olabilir.

15. Bakım

Kültürel miras değeri taşıyan bir yer, müdahalesizliğin daha uygun olacağı durumlar hariç, düzenli ve bir plana göre bakıma tabi tutulmalıdır.

16. İstikrar

Kültürel miras değeri taşıyan yerler, çürümenin değerleri bakımından uygun olduğu durumlar hariç, çürümeye karşı korunmalıdır. Her ne kadar bozulma tam olarak önlenemez ise de, istikrar ya da destek sağlanması yoluyla yavaşlatılmalıdır.

17. Tamirat

Bir alandaki malzemenin tamirata orijinal ya da benzeri malzemelerle yapılmalıdır. Alan ya da malzemenin ortalama yaşam süresini arttırdığı, yeni malzemenin eski malzemeye uygun olduğu ve kültürel miras değerinin yok edilmediği durumlarda orijinal işçilik ya da malzemelerden teknik olarak daha yüksek standartta tamirata göz yumulabilir.

18. Restorasyon

Restorasyon, mevcut malzemeye ve eldeki tüm bulguların mantıksal yorumuna saygı göstererek yapılmalıdır ki yer eski biçim ve anlamı ile uyum içinde kalabilsin. Restorasyona, sadece yerin kültürel miras değerinin geri kazanılmasına ya da ortaya çıkarılmasına vesile olacaksa izin verilmelidir.

Tipik bir restorasyon süreci yeniden kurma ve yenilemeden oluşur ve bunlara ek olarak tortuların kazanılmasını da içerebilir.

19. Yeniden inşa etme

Yeniden inşa etme, kayıp olan bölgelere ek malzemeler eklenmesi yönüyle restorasyondan ayrılır. Yeniden inşa etme, bir yerin işlevi ya da o yer hakkında bilgi edinmek için gerekli ise, asgari düzeyde varsayımına izin verecek kadar fiziksel ya da belgesel bulgu varsa, ve kalan miras değeri muhafaza altındaysa uygun olabilir. Tipik özelliklerin ya da yapıların genelleştirilmiş betimlemelerinden kaçınılmalıdır.

20. Adaptasyon

Kültürel miras değeri taşıyan bir yerin muhafaza edilmesi genellikle o yerin sosyal, kültürel ya da ekonomik olarak faydalı bir amaca hizmet etmesiyle kolaylaşmaktadır. Sürekli kullanım için gerekli oldukları, ya da kültürel anlamda arzu edilir oldukları, ya da yerin muhafazası için tek yol oldukları bazı durumlarda değişiklikler ya da eklemeler kabul edilebilir. Ancak, değişiklikler asgari gereklilik olarak kalmalı ve yerin kültürel miras değerinden uzaklaşmamalıdır. Tüm koşul ve değişiklikler orijinal doku ile uyum göstermeli, ancak sonradan yapılan bir iş oldukları belli olacak kadar da belirgin olmalıdırlar.

21. Yorumlama

Kamu bilincinin geliştirilmesi gerekiyorsa bir yerin yorumlanması uygun olabilir. İlgili kurallara uyulmalıdır. Yorumlamalar bir yerin değerlerine, görünüşüne, yapısına ya da malzemelerine gölge düşürmemeli, ya da yaşam alanına tecavüz etmemelidir.

22. Tanımlamalar

bu tüzük ile ilgili olarak:

- adaptasyon bir yeri uygun kullanım için, mümkün olan en az kültürel miras değeri kaybı ile değiştirmek anlamına gelmektedir.
- muhafaza etme bir yerin kültürel miras değerini korumak için o yere özen göstermek anlamına gelmektedir.
- Kültürel miras değeri insani faaliyetlerle ilgili tarihi, arkeolojik, mimari, teknolojik, estetik, bilimsel, manevi, sosyal, geleneksel v.b. hususi kültürel özelliklere sahip olmak anlamına gelmektedir.
- bakım bir yere koruma amaçlarıyla özen gösterilmesi anlamına gelmektedir
- malzeme insani faaliyetlerin ürünü olan ya da insani faaliyetler sonucu değiştirilmiş olan fiziksel madde anlamına gelmektedir.
- yer Yeni Zelanda'nın tarihi ve kültürel mirasının bir kısmını oluşturan su altındaki alanlar ve uzamsal bağlam oluşturan hava boşluğu da dahil olmak üzere tüm topraklar, bu topraklara dahil olan herhangi bir görünüm, geleneksel alan ya da kutsal mekan, ve ören yerleri, bahçeler,

binalar ya da yapılar da dahil olmak üzere toprak üzerindeki herşey, ve tatlı su ya da deniz suyu olsun, tüm bünyeleri anlamına gelmektedir.

- Muhafaza etme bir yeri mümkün olduğunca az değiştirerek değiştirmek anlamına gelmektedir

- Yeniden kurma (*anastylosis*) var olan ancak ayrılmış olan parçaları bir araya getirmek anlamına gelmektedir.

- Yeniden inşa etme eski ya da yeni malzeme kullanarak asıl biçimine uygun olarak yeniden oluşturmak anlamına gelmektedir

- yenileme önceki malzemenin bileşenlerini yerine yerleştirmek anlamına gelmektedir

- tamirat çürümüş ya da hasar görmüş malzemeyi iyileştirmek anlamına gelmektedir

- restorasyon bir yeri yeniden kurma, yenileme ve/veya dış eklentileri çıkarma yoluyla bilinen önceki bir yere mümkün olduğunca dönüştürmek anlamına gelmektedir

- istikrar çürüme süreçlerinin önlenmesi anlamına gelmektedir

- yapı insanlar tarafından yapılmış, toprağa sabitlenmiş tüm bina, araç gereç, aygıt ya da diğer tesisat anlamına gelmektedir.

Öğrenci Çevirmen: Mert Erdil

Öğrenci Proje Asistanı: Gözde Şakar